

Fra «omgangsskole» til «sentralslott»:

En lærer ser seg tilbake

— av Karl Karlsen —

Dette bildet er også en klasse fra Fagernes skole. Bildet er fra 1959. Kjenner noen seg igjen her også?

Siste skoledag i skoleåret 1977/78 var sikkert en vemodig dag for Hanna Berg-Angell. Da «la hun inn årene» etter så og si 43 års sammenhengende arbeid som lærer i grunnskolen og kunne nytte sitt velfortjente otium som pensjonist.

Mosteparten av denne lange arbeidsdagen er nedlagt i Lenvik, og den har spent over hele det skiftende spektrum i utviklingen skolen har gjennomgått fra ille før krigen og til nå.

Hennes arbeidskår har i sannhet vært skiftende. Hun har arbeidet under forhold som nærmest må karakteriseres som en gammeldags omgangsskole, og hun har tjenestegjort i våre dagers «sentralslott». Kort sagt er hennes virke som lærer på en måte et tverrsnitt av skolehistorien i Lenvik i etterkrigsårene — på godt og vondt.

Hanna Berg-Angell trenger neppe noen nærmere presentasjon. Til det er hun for godt kjent både innen sin egen kommune og langt utenfor dens grenser, men for ordens skyld skal vi gjøre det likevel.

Hun er opprinnelig Hillesøy-væring. Født og oppvokst i Buvika i den forhennevende Hillesøy kommune. De var en søskenflokk på sju, og blant dem den kjente læreren og forfatteren Lars Berg.

19 år gammel gikk Hanna Berg-Angell Trondenes Folkehøgskole, og året etter kom hun inn på Tromsø off. lærerskole og ble uteksaminert derfra i 1935.

Sin første post fikk hun på «heimebane» i Buvika. Det var et vikariat for broren Lars som var lærer der. Posten var delt på kretsene Buvika og Sommarøy og vekslet med fire ukers skole i Buvika og tre i Sommarøy. I Sommarøy var befolkningen delt i to religiøse leirer — baplistene og plusevennene, og av de 14 elevene i klassen var det bare tre som tilhørte statskirka.

Disse forholdene gjorde at undervisninga i religion ble en vanskelig balansegang for

den unge lærerinna. Men det gikk bra, forteller fru Angell.

Etter to år i Buvika/Sommarøy tok hun seg lærerpost i Lysbotn på Nord-Senja. Også her var hun på en måte på heimebane, i og med at farslekta hennes var fra Lysbotn. Bygda var på den tida uten veg og elektrisitet, og derfor nokså avstengt og isolert. Men Hanna Berg-Angell vant seg mange venner der og ble «pott og panne» i allt foreningsliv på stedet. Bl.a. formann i ungdomslaget «Liv» som broren Lars i sin tid hadde stiftet.

Etter to år i Lysbotn fikk hun seg post på Gibostad i 1939 og her var hun i seks år.

På denne tiden hadde hun giftet seg og fikk to barn i ekteskapet.

Så kom krigen i 1940 og alt den innebar. Gjorde store anstrengelser for å nazifisere skolen og påvirke lærerne til å gå over til «nyordning». Bl.a. fikk de tilsendt en hel

del nazilitteratur som fru Angell fluksens ekspederte til ovnen. Dette kom de «rette myndigheter» for øre og hun fikk en skarp advarsel. Noe hun selvfølgelig ikke tok hensyn til.

På grunn av bensinrestriksjonene under krigen ble skoleruta fra Svartfjell til Gibostad innstilt, og det ble opprettet fellesklasse på Svartfjell for barna derfra fra høsten 1940. Siden fru Angell var den sist tilsatte læreren på Gibostad måtte hun ta denne posten og hadde den i fire år.

Forholdene var ytterst primitive og provisoriske p.g.a. krigen. Bygningen som var tatt til skolestue var så kald og trekkfull at det gikk på helsa løs både for barna og læreren. Fru Angell forteller at dersom de holdt ei tent fyrstikk nede ved golvlista, sloknet den øyeblikkelig på grunn av golvtrekken. Golvet i skolestua var bare et enkelt bordlag og muren under bygget var delvis ramlet ned

slik at vinden og trekken hadde fritt spillerom.

Til slutt ble forholdene så ille at skolen måtte flytte til privathuset til Hans Pedersen i Svartfjell. Her var det mye bedre, men så trangt om plassen at en av ungene måtte sitte i en krok for seg sjøl med et lite bord til pult.

På grunn av barna sine måtte fru Angell bo på Gibostad og gå eller sykle til skolestua i Svartfjell. Siste vinteren hun var her ble ikke vegen Svartfjell/Gibostad brøytet slik at hun måtte bruke skiene som framkomstmiddel det meste av skoleåret. Ikke ville hun søke seg ny post heller, for parolen fra de norske myndighetene i England var at hver lærer

Steen i Fagerbukt hos Kristian Simonsen og på Vonhelm hos Johan Rasmussen. I tillegg til disse privathusene brukte de også ungdomshuset på Høllanes og bedehuset i Andersdal til undervisninga.

Det sier seg sjøl at det måtte være svært tungvint å drive undervisning under slike forhold. Alt av undervisningsmaterieill måtte de frakte med seg gårdmellom. Forresten undervisningsmaterieill — de første årene var det stort sett ei kuleramme til småskolen og noen kartruller til storskolen. Det var hele greia forteller fru Angell, selv om det ble litt bedre etter hvert.

På gården Aspelund var det telegrafstasjon i rommet ved siden av «skolestua». Veggen imellom var en tynn panelvegg med dør i. Så skolen og telegrafren drev en gjensidig forstyrrelsesvirk-somhet for hverandre.

Da det ble innført handarbeid for elevene i skolen fikk fru Angell tildelt fire kroner årlig til handarbeidsmaterieill, og symaskinen måtte hun låne på gården der hun skolte. Senere tok de jentene som bodde nærmest «skolestua» symaskin med seg når de hadde handarbeid. Handarbeidundervisningen tok fru Angell på «overtid» utenom den ordinære skoletida.

I 1952 opphørte så «flyttsametilværelsen» da Fagernes skole var ferdig, og undervisningen kom inn i ordnede og normale forhold. Noe som var en kolossal

Dette er våningshuset til Johan Rasmussen på Aspelund. Et av de privathusene Hanna Berg-Angell måtte bruke til skolestue rett etter krigen 1940/45.

måtte bli i sin post og ikke søke seg til andre kretser. Noe hun lojalt etterkom.

Denne tida var ei hard og vanskelig tid for Hanna Berg-Angell. Mannen hennes døde i 1943 og hun satt igjen som enke med de to småjentene sine. I tillegg ble broren Lars arrestert av tyskerne og satt i fangenskap på Grini.

Alt var kaos, vanskeligheter og uvisshet i denne tida, forteller hun. Å være alene om å holde heimen sammen i ei slik ulvetid slet både på motet og kreftene, men som den sterke kvinne hun var, klarte hun seg gjennom vanskene. Bl.a. måtte hun de siste krigsårene ta ut torv om sommeren til vinterbrensel da brenselmangelen var på det verste.

Endelig kom freden i 1945. Hanna Berg-Angell tok seg nå lærerpost i Fagernes skolekrets på Aspelund.

I 1946 giftet hun seg med Alf Angell fra Finnjordbotn, og litt seinere bygde de seg en koselig heim på Finnsnes der de framdeles bor.

Forholdene på Fagernes var svært primitive til å begynte med. Skolen på stedet hadde brennt ned først i 20-årene. Og så utrolig det enn kan høres så gikk det hele 25 år før det ble bygd nytt skolehus. Så da fru Angell begynte som lærer her måtte hun sammen med avdøde lærer Andreas Blomli (de var bare to lærere i kretsen) flakke fra gård til gård og drive undervisning. Det var en regelrett omgangsskole helt til det endelig ble bygd ny skole på Fagernes i 1952.

Undervisningen foregikk i flere forskjellige privathus. Det var på gården Haugen hos Anders Haugen, på gården Aspelund hos Erik

forbedring for både lærere og elever.

I 19 år var Hanna Berg-Angell lærer i Fagernes krets. Da søkte hun seg over til Finnsnes barneskole og fikk post der. Og i denne posten var hun helt til hun gikk av for aldersgrensen i fjor.

Folkeskolen på Finnsnes er jo som kjent en stor og moderne skole med tidsmessige og varierte undervisningsmidler. Så en har nok full dekning for det en innledningsvis sa at fru Angell's liv som lærer har spent over hele registeret fra omgangsskole til «sentralslott». Og at i de 43 år hun har vært lærer, har skolen i Lenvik hatt en utvikling i materieill standard som er helt enestående.

Om denne utviklingen

Forts. side 6

Bildet viser fru Hanna Berg-Angell sammen med en av klassene sine på Fagernes skole i 1956. Er det noen som kjenner seg igjen?

Eventyret om summetonen som forsvant, eller historien om telefonautomatiseringa!

— Truls —

Telefonautomatisering kan føre med seg både det ene og det andre av komplikasjoner for den som rammes av dette teknikkens framsteg. Derfor var det heller ikke uten grunn at enkelte så med gru fram til den dagen telefonene i Øverbygd skulle automatiseres her før jul.

Fra et bolighus i Øverbygd berettes det om innspurten av telefonautomatiseringa. Samtlige abonnenter hadde fått utlevert sine nye telefoner med samtlige tall fra 1 til 0. De siste dagene før det store øyeblikket, virret en viss forvirring i trådene, og man visste aldri helt sikkert hvilken av de to telefonene som var i bruk. Enkelte ganger virket gamle svarten, og andre ganger var det 1-2-3-4-5-6-7-8-9-0'ern som skulle skaffe kontakt med omverdenen.

Således var det en unggutt i Øverbygd som gjerne ville ringe til en kamerat av seg, og fra eldre søsken som hadde vært borti automattelen i godt og vondt tidligere fikk han vite at det var summetonen i den automatiske og at det var den han nå skulle bruke.

Gutten bladde i telefonkatalogen med de nye, 5-numrede sifferene og fant nummeret til kameraten. Så var det bare ringinga igjen. En lang stund gikk og man hørte ikke noen lyder fra kommodebordet i gangen som skulle tyde på at det var oppstått kontakt.

Den eldre søsken ruslet ut i gangen for å se hva som sto på, og fant sin yngre bror liggende på kne foran entre-kommoden. Han lå der, løftet på den gråe automaten, kikket under entre-kommoden, snudde seg og spurte med oppgitthet i stemmen:

— Si meg, kor e det egentlig dokk fiin dein dærrane summetonen hæn?

Politisk regnekunst

I den politiske regning det ofte kan skje (og det er det ravende gale) at to og to gjerne er seks eller tre, mens fire kommer sjelden på tale.

K.K.

En lærer ser seg — Forts. fra midtsidene

alltid har vært til det gode, er en sak som nok kan diskuteres.

På spørsmål om hva hun synes er den største forskjellen på det «gamle» kontra det «nye» skolemiljøet når en ser bort fra det rent materielle, svarer Hanna Berg-Angell at den største forskjellen etter hennes mening finnes i den gjensidige kontakten mellom elever, lærere og foreldre.

Tross de primitive forholdene i den gamle skolen — eller kanskje nettopp derfor — fikk læreren en enestående kontakt med elevene og ikke minst foreldrene.

Læreren kjente så og si foreldrene til hvert eneste barn personlig, og fikk et inngående kjennskap til hvert enkelt barns hjemmiljø og bakgrunn. Når de så i tillegg gjerne

hadde barna som elev fra de begynte på skolen til de sluttet, lærte de barna å kjenne og kunne disponere ut fra det både pedagogisk og menneskelig. Det siste ikke minst.

I vår tid er opplegget slik at læreren får et mer overflatisk kjennskap til elevene. Og i de store sentralskolene med mange klasser er det mye vanskeligere å få den rette kontakten med dem.

Som oftest kjenner ikke læreren barnets foreldre og omvendt, slik at den viktige kontakten mellom lærere og foreldre blir for sporadisk.

Det er en av de store svakhetene i dagens skolemiljø, hevder Hanna Berg-Angell. Og med sin lange arbeidsdag i skolen og store erfaring fra den samme, skulle hun være den rette til å uttale seg om det.

Orrfuglen — en av de mange taperne i naturen

— Av Karl Karlsen —

Ssjo-hyssj, ssjo-hyssj, oh, o, o, o, o, o, o, oh, o, o, o, o, o, o. Hvem av oss som er kommet til skjels år og alder har ikke hørt denne langttrekkende trolske låten oppe fra liene i lyse vårdøgn — morgen og kveld.

Orrebulderet og den mystiske sjoingen var et naturlig og vanlig innslag i det store naturorkesteret når det spilte opp i en harmonisk vårsymfoni.

Det var.

Ennå kan en høre orrhanene spille om våren. Men det markerte innslaget i «den store symfonien» er borte. Det er for det meste bare spredte solonummer å høre.

Det er ikke tvil om at denne vakre og staselige hønsfuglen med sitt karakteristiske og eiendommelige vårspill er på full fart ut av vår lokale fauna. Og det er synd — stor synd.

For knapt en mannsalder siden var orrfuglen et nokså vanlig syn her i området for de som vandret i skog og mark. Det hendte ikke så sjelden at en om vinteren kunne se små flokker på 6-8 stykker som satt og beitet knopper i høge bjerketrær. Eller en kunne få seg en liten støkk i livet når en kom rennende ned over liene på ski og en orrfugl braste opp mellom beina på en så snøgetvotet.

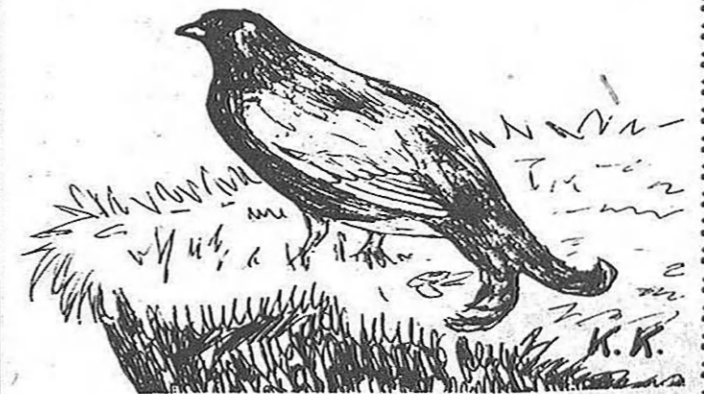
Orrfuglene pleide nemlig «å gå i dokk» under og etter større snøfall. Det vil si at de rett og slett lot seg snø ned. Antakelig både for å skjule seg og for å holde varmen bedre i den lunende snøen.

Slike naturopplevelser forekommer nesten ikke lenger. Den ødslige vinternaturen er blitt enda mere ødslig. Selv rypene — disse vakre kvite vinter-nasjonalfuglene er blitt i betenkelig mindretall.

Den som om våren har vært så heldig å få se orrhanene på leiken har hatt en naturopplevelse som sent vil glemmes. Det er et syn å se disse vakre, blåsvarte og metallglinsende hanene med utslåtte halefjær så den snøkvite undergumpen synes — med slepende venger og oppblåst fjærkrage valse rundt på spilleplassen. Av og til gjør de et hopp ende til værs, mens de innimellom sjoer og bobler av full hals. Alt til ære for hønene som blygt holder seg i bakgrunnen slik som det sømmer seg det svake kjønn — ihvertfall i orrfuglenes verden.

Slike uforglemmelige naturinstrykk KUNNE en slumpe til å få se dersom en for varlig fram. Nå derimot er et slikt skuespill nærmest uoppnåelig for en skogsvandrer.

Faktum er at de fleste levende skapninger ute i naturen — fra fisken i havet og elvene til dyr og fugler på landjorda — er på stadig vikende front og i mange tilfelle

går katastrofalt tilbake. Til og med frosken som før om vårene kvekket og holdt sin spesielle vårkonsert i dammer og veigrøfter er blitt en sjeldenhet.

Det er for så vidt ganske typisk at de arter som stort sett holder stand, og i mange tilfeller øker, er kråke, ravn og rev — skapninger som lever høyt på velferds-samfunnets søppelplasser, og som har en egen evne til å tilpasse seg mennesket og menneskelig aktivitet.

Kan vi så gjøre noe for å forhindre eller ihvertfall bremse på denne uheldige utvikling?

Tilbakegangen er nok betinget av et helt årsakskompleks som kan føres tilbake på den menneskelige aktivitet i dagens samfunn og er dermed ikke så lett å klarlegge. Men en ting kan vi ihvertfall rent umiddelbart gjøre og det er å ikke absolutt jakte på alt som lever og rører seg, men bruke børsa med vett og fornuft.

Å drive jakt på en stor og livskraftig bestand av småvilt, er en ting, men å skyte fugler og dyr som en vet er fåtallig og i sterk tilbakegang er noe annet. De som driver jakt bør derfor både i egen og framtidige jegeres interesse vise naturvett.

Så når det gjelder orrfuglene i distriktet vårt. Spar dem. Løft ikke geværet til skudd om du på en jakttur skulle treffe på en av de få som enda er igjen. En vår uten orrespill i liene, eller en vinter uten annet levende liv ute i naturen enn stort sett kråke og rev, er en altfor høy pris å betale for en død fugl i ryggsekken eller i fryseboksen.

Saga i —

Forts. fra side 2

kunne stille seg over etter når elva var stor. Når ho var sommarlita, kunne ein komme seg over mest alle stader, og i somrar med lite nedbør kan elva vere tørr lange tider.

Hammnelva gjøymmer også triste minner. Ein gong elva var i flom skulle Margarete sjå til ein av sønnene sine, Petter Halvorsen, som budde på sørsia elva. Ho skulle kripe etter stokkane, som var glatt etter regnver. Gamal og stiv som ho var tapte ho balansen, gleid utfor og ned i elva og drukna. Eit barn skal også ha mista livet i Hammnelva. Like utfor moloen hadde ein mann, for noko over 100 år sia, mot ein stein. Elva var stor og stri, båten gjekk rundt og mannen drukna.

Sist sommar var det ikkje vatn å sjå i Hammnelva på eit par månader. Og jamn vassføring er det uråd å få til, slik som tilhøva er oppe i lia der elva kjem frå.

Skibotntransporten —

Forts. fra side 3

Vi var tre ungdommer som dro oppover for å ta hånd om hestene. De finnene som kom tilbake med dem var sivile, og vi forstod på dem at de var lei seg for det inntrufne.

Min egen hest kom ikke tilbake. Finnene fortalte at den styrtet om og døde da de var ti mil fra Silas. Noe de norske dyrlegene fant rimelig siden hestene hadde stått ute i iskulden fra de ble tatt til de kom tilbake til Silas.

Til Skibotn kom nå tre norske dyrleger som tok takst på de hestene som hadde vært i Finland, og vi fikk godtgjort verdiforringelse og erstatning for de hestene som var kommet bort.

Selskapet sendte nå fem hester fra Trondheim til Tromsø. Disse skulle senere settes inn i Skibotntransporten, og siden jeg hadde mistet min, fikk jeg løfte om at jeg bare skulle velge meg ut en av disse.

Dette gjorde jeg og valgte meg ut en hoppe jeg likte godt og tok til med kjøringen igjen.

Etter en tid var kjøretransporten over, og det som nå stod i hodet på karene var å komme seg heim. Men denne gangen var det ingen «Nordstjerne» å reise med. Mellom Skibotn og Kvesmenes i Lyngen var det ikke vei. Det ble da til at sledene og utstyret ble sendt med båt til Kvesmenes, mens karene fikk leid en kjentmann med seg og leide hestene over fjellet til Kvesmenes. Derfra brukte de to døgn på heimturen.

En av dyrlegene var blitt igjen i Skibotn for å være med på å avvikle foretagendet. Han likte hoppen min godt, og siden han bodde hos handelsmann Beck ble det til at jeg solgte hesten til ham og tok lokalbåten heim. Og dermed var det slutt på eventyret, for litt av et eventyr var det.

Veg utan fotefar

Av Edvard Ruud

Vi går her i sand — har gjort det — og gjer det frå dagen vår rann. Kvar tidsbølge jamnar — vårt fotefar ut, og ingen veit livet — før dagen er slutt, —

Stortenkte går vi — med nesa i sky. Vi ventar kvar kveld — at vår dag kjem påny. Men trass all vår visdom — det finst ikkje ein — som øygnar frå morgon — til kveldstimen sein. —

For dei som eig framsyn med planar og tru — som freistar med tanken — ein plan førebu, programord er: Nø! ikkje, berre ta fatt — då andre kan sjå — dei mål du har satt, — den veg du vil gå — med tru og med trå. —